PIPELE DE LUT DIN COLECȚIA MUZEULUI NAȚIONAL DE ISTORIE A ROMÂNIEI

IRINA ENE

THE CLAY PIPES FROM THE NATIONAL HISTORY MUSEUM OF ROMANIA

This article presents 30 clay pipes from the collection of the National History Museum of Romania. The clay pipes have different provenance: archeological excavations, donations and acquisitions. The general criteria, used for cataloguing these objects, were established by the papers of Rebecca Robinson (Corinth and Athens) and Iuliana Costea, Aurel Stănică, Adina Ignat (Babadag, Tulcea County). The series will continue to present other such objects discovered throughout recent preventive archaeological excavations conducted by the National History Museum of Romania.

KEYWORDS: clay tobacco pipe, Orașul de Floci, Babadag, Hârșova, 17th century, tobacco, archaeological contexts, donations, acquisitions

CUVINTE CHEIE: pipe de lut, Orașul de Floci, Babadag, Hârșova, secolul al XVII-lea, tutun, context arheologic, donații, achiziții

Din numărul trecut al revistei *Cercetări Arheologice*¹ am început studiul pipelor aflate în colecția Muzeului Național de Istorie a României (MNIR), prin publicarea obiectelor descoperite recent pe situl arheologic de la Orașul de Floci, cele mai multe din cercetări proprii. Articolul de față analizează, conform aceluiași criterii științifice, pipele aflate în patrimoniul MNIR. Acestea provin din săpăturile arheologice ale instituției, dar și din donații și achiziții. Astfel, din cele 31 de pipe, șapte provin din cercetările arheologice de pe situl Orașul de Floci-județul Ialomița, cinci de pe situl de la Babadag-județul Tulcea, două de la Hârșova-județul Constanța, cinci de la Institutul de Arheologie, șase sunt o donație a maiorului Ștefan S. Nicolae, trei sunt donație Radu Florescu, două sunt achiziții și una donație Ion Răcădeanu.

Conform registrelor muzeului, pipele sunt datate în secolele XVII, XVIII și XIX. Cu excepția celor care provin de pe situl arheologic de la Orașul de Floci, celelalte piese nu au contexte arheologice sigure. Specialiștii în domeniul cercetării acestei categorii de artefacte nu au stabilit cu certitudine datări clare în funcție de forma lor, nici pentru piesele care provin din Imperiul Otoman și nici pentru cele din țările ce gravitau în sfera lui de influență sau din spațiul occidental. Pentru această problemă, a datării, interesante sunt relatările din secolul al XVI-lea, legate de fumat și existența unor ateliere specializate, care, indirect, fac referire la existența acestui obicei.

În perioada interbelică a funcționat la București-Băneasa „Institutul experimental pentru cultivarea și fermentarea tutunului”, ce ținea de „Casa autonomă a monopolurilor Regatului României”, care avea un periodic numit *Buletinul cultivării și fermentării Tutunului*, sau *Buletinul Tutunului*. În numărul 4/1930 există un articol al lui P. Mihăescu cu referire la istoria fumatului². Acesta amintește relatarea lui Karl Adolf Romstorfer despre cetatea Suceava, unde, printre ruine, se aflau cioburi de vase, unelte, podoabe și pipe. De asemenea, Romstorfer menționează că pe una dintre pipe era inscripționat, cu cifre arabe, anul 1571. Evident că un astfel de obiect presupune practicarea obiceiului cu ceva timp înainte. Deși cei mai mulți istorici consideră faptul că fumatul era practicat în toate mediile sociale după primul sfert al

¹ Ene 2013

² Mihăescu 1930

secolului al XVII-lea³, în cazul pipelor descoperite în urma unor cercetări arheologice, în spațiul românesc obiceiul era atestat la sfârșitul secolului al XVI-lea. Susținerea acestei date de debut a fumatului o regăsim și în povestiri legate de voievodul Transilvaniei, Cristofor Bathori care, în anul 1576, a primit în dar o pipă și tutun de la Constantinopol⁴. Cert este că, în secolul al XVII-lea negustoria cu tutun și meșteșugul realizării pipelor era foarte răspândit în spațiul românesc, deși au existat perioade în care a fost interzis în Imperiul Otoman. Spre sfârșitul secolului al XVII-lea s-au înmulțit informațiile despre tutun, fumat și pipe⁵.

Revenind la pipele supuse analizei noastre, înainte de toate, trebuie să supunem atenției modul în care acestea au intrat în patrimoniul muzeului. Am arătat mai sus că ele provin din donații particulare, cercetări proprii sau achiziții. Astfel, în ordinea numerelor de inventar, primul lot de două piese⁶ a fost donat de către Done Șerbănescu, având ca loc de proveniență orașul Hârșova și fiind datat în secolul al XVII-lea, deși contextul arheologic este necunoscut. Despre donația lui Ion Răcădeanu⁷ nu se cunosc elemente legate de contextul sau locul descoperirii, și acestea fiind date, de către autorii fișelor de evidență, în secolul al XVII-lea.

Datate tot în secolul al XVII-lea și tot fără context arheologic sunt și piesele care ne-au parvenit de la Institutul de Arheologie⁸. Prima pipă face parte din Colecția Mititelu, iar celelalte provin, probabil, din situri arheologice din Muntenia.

Următorul lot de pipe analizate aici îl reprezintă cele descoperite la Babadag cu ocazia cercetărilor arheologice de aici desfășurate de către specialiști din muzeu, în anul 1983. În registru aceste piese sunt trecute *passim* și dateate în secolele XVII–XVIII⁹.

De la Turnu Măgurele (jud. Teleorman) provin trei pipe, donație a lui Radu Florescu, care le-a descoperit între anii din 1937 și 1940; piesele sunt dateate în secolul al XVII-lea¹⁰.

Cea mai interesantă donație, prin amploare și importanța pieselor, este cea a maiorului Ștefan S. Nicolae. Actul de donație al maiorului, redactat și autentificat legal în anul 1977, impresionează prin excepționala manieră în care autorul își manifestă dorința de a-și îndeplini o datorie de onoare față de Statul Român. Prin el, donatorul se înscrie în categoria oamenilor care înțeleg la justa valoare importanța artefactelor în construirea și perpetuarea istoriei, atât locale, cât și naționale, demonstrând calități deosebite în ceea ce privește grija față de patrimoniu, care are rolul de a sta mărturie asupra trecutului. Cunoaștem astfel faptul că este un pensionar cu gradul I de invaliditate din Costești (jud. Argeș), fiind rănit în luptele de la Turtucaia, din 23 august 1916. De asemenea, actul menționează că, având 23 de ani, a luptat corp la corp la baionetă pentru apărarea și întregirea neamului, iar la 86 de ani, momentul donației, are „o mare obligație de îndeplini” pe care o face cu convingerea că, prin donația colecției sale, contribuie la sporirea documentelor istorice necesare limpezirii unor perioade din istoria românească.

Colecția sa cuprinde monede și obiecte arheologice pe care le-a achiziționat între cele două războaie mondiale (1919–1940) din orașul Constanța și cele patru județe ale Dobrogei de atunci: Constanța, Tulcea, Caliacra, Durostor și în sudul Basarabiei, Cetatea Albă. Pipele, în număr de șase, sunt dateate în secolul al XVIII-lea¹¹.

În patrimoniul MNIR există și două pipe care au fost achiziționate de la Ionică Sentes, dateate în secolele XVIII–XIX¹².

În ceea ce privește piesele cu contexte arheologice certe, analiza are în vedere un lot descoperit în campania arheologică din anul 1987 de la Orașul de Floci. Este vorba despre un număr de 27 de pipe întregi și fragmente¹³, din care au fost introduse în patrimoniul muzeului

³ Ene 2013, 198

⁴ Mihăescu 1930, 533

⁵ Ene 2013

⁶ Inv. MNIR. 74123 și 74124

⁷ Inv. MNIR. 74845

⁸ Inv. MNIR: 117811, 120217, 120218, 120181, 120180

⁹ Inv. MNIR: 176041, 176043, 176044, 176045

¹⁰ Inv. MNIR: 301574, 301575, 301576

¹¹ Inv. MNIR: 131153, 131154, 131155, 131156, 131157, 131158

¹² Inv. MNIR: 317522, 317523

¹³ Chițescu et alii 1992, 100–102

un număr de șase¹⁴. Între piesele provenite din situl arheologic mai există o pipă descoperită în stratul de cultură, dintr-o campanie ulterioară (MNIR, inv. 304693).

Contextul arheologic datează aceste obiecte în secolul al XVII-lea. Ele au fost descoperite pe podeaua unui atelier de prelucrat osul, cunoscut în bibliografie ca drept Atelierul nr. 5¹⁵, care suprapunea la rândul lui o locuință cu pivniță. Alături de resturi osteologice, obiecte din os în diferite stadii de prelucrare, cuțite din fier și podoabe au fost descoperite pe podeaua complexului arheologic și două monede: o monedă otomană din secolul al XVII-lea și un fals din bronz, bătut la Suceava după un solidus Carol Gustav pentru Riga în 1660. Situația stratigrafică și datarea locuinței cu pivniță, care este suprapusă de atelier, cu monedă în secolul al XVI-lea, permite situarea acestuia din urmă cu certitudine în a doua jumătate a secolului al XVII-lea¹⁶. De asemenea, autori ai săpăturii arheologice, au considerat că atelierul este unul complex, aici fiind prelucrate, nu numai obiectele din os, ci și celelalte podoabe (inele, nasturi din bronz, argint și argint aurit).

Catalogul ce completează acest studiu urmărește tipologia generală preluată din lucrarea doamnei Rebecca Robinson¹⁷, care stabilește o clasificare a pipelor descoperite la Corint și Atena în funcție de forma găvanului, utilizată și de autorii articolului dedicat pipelor de la Babadag¹⁸. De asemenea, aceleași criterii le-am utilizat în analiza pipelor de la Orașul de Floci, menționat anterior. Considerăm necesară trecerea în revistă a celor trei mari categorii, în funcție de care pot fi grupate pipele de față. Astfel, prima grupă, A, este reprezentată de pipele care au găvanul rotund, piciorul scurt, inelul bine evidențiat, simple sau amplu decorate. Grupa B cuprinde pipele care au găvanul în formă de disc. A treia categorie, C, cuprinde pipele cu găvanul în formă de clopot sau polifațetat, gamba evidențiată și inelul de formă octogonală.

Din punct de vedere tipologic pot fi încadrate Grupei A 20 de piese, Grupei B șapte și Grupei C trei. Din punct de vedere cronologic, șapte sunt datate cu siguranță în secolul al XVII-lea, provenind din cercetarea arheologică de la Orașul de Floci.

¹⁴ Inv. MNIR: 304693, 304703, 304704, 304705, 304706, 304707, 304709

¹⁵ Chițescu et alii 1992, 100

¹⁶ Chițescu et alii 1992, 102

¹⁷ Robinson 1985

¹⁸ Costea, Stănică, Ignat 2007

CATALOG¹⁹

1. Pipă, inv. MNIR74123; L = 5,30 cm, H = 5 cm, Dg = 3,10 cm; Di = 2,10 cm. Lucrată din caolin de culoare crem, găvan²⁰ înalt cilindric, bordură cu marginea teșită oblic, gambă scurtă, simplă, cu inelul în formă de manșon. Date: secolul al XVII-lea; grupa A (Pl. I/1)
2. Pipă, inv. MNIR 74124; L = 5 cm; H = 5,40 m; Dg = 2 cm; Di = 2,50 cm. Lucrată din caolin de culoare crem, găvan înalt cilindric, cu marginea teșită oblic, gamba scurtă decorată pe o parte cu o rozetă și inelul sub forma unui manșon. Date: secolul al XVII-lea; grupa A (Pl. I/2)
3. Pipă, inv. MNIR74845; L = 5,30 cm; H = 2,80 cm; Dg = 2,70 cm; Di = 1,70 cm. Lucrată din caolin de culoare crem cu găvanul în formă de disc aplatizat, bordura înaltă, gamba simplă, scurtă care se îngroașă în formă de inel. Găvanul are bordura spartă, iar decorul este reprezentat de un registru delimitat în partea superioară de o linie excizată din care pornesc linii paralele verticale pe toată circumferința. Gamba, decorată cu o linie excizată la baza inelului, se unește cu găvanul în forma literei „V”. Date: secolul al XVII-lea; grupa A, (Pl. I/3).
4. Pipă, inv. MNIR 117811; L = 5,40 m; H = 3,90 cm; Dg = 3,30 cm; Di = 2 cm. Lucrată din ceramică roșiatică cu găvanul rotund, bordura înaltă, ușor evazată, gamba scurtă, care se termină spre găvan în forma literei „V”. Pe suprafața exterioară a bordurii este delimitat un registru cu două linii subțiri, circulare în partea inferioară, fiind decorat cu linii verticale, fin incizate, despărțite de linii verticale, punctate, trasate cu roțița. Inelul prezintă un decor din linii scurte incizate, paralele. Piesa are găvanul spart pe jumătate și prezintă ardere secundară. Date: secolele XVI–XVII; grupa A (Pl. I/4)
5. Pipă (fragmentară), inv. MNIR120180; L = 5 cm; Di = 28 cm. Lucrată din ceramică roșiatică. Se păstrează doar gamba, lustruită și evazată. Sub inel decorul este compus din două linii paralele trasate cu roțița. Între acest decor și marginea inelului este imprimat un însemn otoman, înscris într-un cerc, ca o șampilă. Gamba se unește cu găvanul printr-un decor în forma literei „V”. Date: secolele XVI–XVII; grupa A (Pl. I/5).
6. Pipă, inv. MNIR 120181; L = 4,50 cm; H = 3,20 cm; Dg = 2,30 cm; Di = 2,10 cm. Lucrată din ceramică cenușie, fină, bine frământată cu ardere reducătoare. Găvanul, rupt, este scurt, cilindric decorat cu caneluri care se prelungesc și pe gambă până la inelul profilat. Date: secolul al XVII-lea; grupa A (Pl. I/6).
7. Pipă, inv. MNIR 120217; L = 5 cm; H = 2,30 cm; Dg = 3 cm. Lucrată din ceramică roșiatică, cu găvanul rotund, bordura spartă în partea superioară, gamba foarte scurtă și inelul în formă de inel. Găvanul este decorat pe suprafața exterioară cu caneluri verticale, iar manșonul inelului cu caneluri oblice. Piesa are smalt verde închis. Jumătate din gambă și din inel lipsesc. Date: secolele XVI–XVII; grupa A (Pl. I/7)
8. Pipă (fragmentară), inv. MNIR 120218; H = 3,80 cm; Dg = 3 cm. Lucrată din caolin din care se păstrează doar găvanul rotund, decorat cu caneluri verticale înscrise într-un registru delimitat la baza bordurii de o linie incizată circulară. Din bordură înaltă, cilindrică se mai păstrează pe o porțiune, o linie fină, lucrată cu roțița dințată. Gamba se unește cu găvanul printr-un decor în forma literei „V”. Bordura este spartă și gamba lipsește. Date: secolele XVI–XVII; grupa A (Pl. I/8).
9. Pipă, inv. MNIR 131153; L = 5 cm; H = 2,80 cm; Dg = 3,40 cm; Di = 2,20 cm. Lucrată din caolin cu găvanul rotund, separat de bordura scurtă teșită, spartă, prin două caneluri circulare. Suprafața exterioară a găvanului este decorată cu striuri verticale paralele. Gamba este scurtă și prezintă o creastă mediană perforată și un manșon decorat cu striuri oblice înaintea inelului de care se separă printr-o linie excizată circulară. Gamba se unește cu găvanul printr-un decor în forma literei „V”. Date: secolul al XVIII-lea; grupa A (Pl. I/9).
10. Pipă (fragmentară), inv. MNIR 131154; L = 5,60 cm; Dg = 3,10 cm; Di = 25 cm. Lucrată din ceramică roșiatică cu găvanul în formă de disc aplatizat și lobat (7 lobi). La baza bordurii prezintă un decor format din linii scurte incizate vertical, apoi trei linii paralele incizate orizontal și una în val, trasate cu roțița. Gamba tronconică se termină cu inelul reliefat. Decorul gambei pornește de la baza inelului sub forma unui brâu format din linii scurte verticale incizate, înscrise între 2 linii subțiri, orizontale. Inelul este decorat cu roțița. Gamba se unește cu găvanul printr-un decor în forma literei „V”. Marginea găvanului și o parte din peretele bordurii lipsesc. Date: secolul al XVIII-lea; grupa B (Pl. I/10).
11. Pipă, inv. MNIR 131155; L = 5,40 cm; H = 2,60 cm; Dg = 3 cm; Di = 1,80 cm. Lucrată din ceramică cenușie, cu găvanul în formă de disc, format din 7 lobi pe partea superioară; pe fiecare lob sunt imprimate cercuri cu monograme. Fiecare lob se continuă cu 7 caneluri în partea posterioară. Gamba este scurtă decorată cu caneluri și separată cu un manșon de inel. Bordura este scurtă și ruptă. Date: secolul al XVIII-lea; grupa B (Pl. II/11).
12. Pipă, inv. MNIR 131156; L = 4,90 cm; H = 1,50 cm; Dg = 3,40 cm; Di = 1,90 cm. Lucrată din

¹⁹ Abrevieri: L = lungime; H = înălțime; Dg = diametru găvan; Di = diametru inel.

²⁰ Termenii ce definesc elementele componente ale pipei au fost preluate din Costea, Stănică, Ignat 2007

ceramică roșiatică, cu găvanul în formă de disc puțin înalt decorat pe suprafața lui, în jurul bordurii cu striuri dispuse radial. Găvanul se delimitează de bordură printr-o linie lucrată cu roțița zimțată. Gamba scurtă se prelungește pe partea posterioară a găvanului în forma literei „V”. Aceasta este decorată cu două linii concentrice excizate lucrate cu roțița. Inelul este de forma unui manșon decorat cu romburi realizate cu roțița. Date: secolul al XVIII-lea; grupa B (Pl. II/12).

13. Pipă, inv. MNIR 131157; L = 5,80 cm; H = 3,30 cm; Dg = 3,10 cm; Di = 1,90 cm. Lucrată din ceramică de culoare neagră cu găvanul sub formă de disc aplatizat și lobat (5 lobi). Bordura este înaltă, ușor evazată. Inelul este de forma unui manșon reliefat format din semiove. Bordura este ruptă parțial. Date: secolul al XVIII-lea; grupa B (Pl. II/13).

14. Pipă, inv. MNIR 131158; L = 4,60 cm; H = 2,10 cm; Dg = 2,50 cm. Lucrată din ceramică cenușie, cu găvanul de forma unui disc, puțin adânc, este poziționat oblic față de gambă. Aceasta prezintă șapte caneluri în interiorul cărora se află decorată câte o frunză lucrată cu roțița și 2 șiruri de linii realizate cu roțița. Între aceste două șiruri se delimitează un registru în care sunt excizate litere arabe sub forma unei inscripții. Bordura și inelul sunt rupte. Date: secolul al XVIII-lea; grupa A (Pl. II/14).

15. Pipă, inv. MNIR 176041; L = 5,80 cm; H = 4,70 cm; Dg = 3,10 cm; Di = 2,70 cm. Lucrată din ceramică roșiatică, fină, cu firnis roșu. Găvanul este înalt, cilindric în formă de trompetă și bordura evazată spre exterior cu marginea rotunjită. Gamba scurtă este decorată aproape de inel cu două șiruri de incizii fine făcute cu roțița și cu o stampilă circulară pe o parte. Gamba se unește în partea posterioară a găvanului în forma literei „V”. O a treia linie decorează inelul țesit orizontal. Date: secolul al XVII-lea; grupa C (Pl. II/15).

16. Pipă, inv. MNIR 176042; L = 5,10 cm; H = 4,20 cm; Dg = 2,90 cm; Di = 1,80 cm. Lucrată din ceramică cărămizie, fină. Găvanul este înalt, cilindric, gamba scurtă și bordura dreaptă. Găvanul este decorat la mijlocul înălțimii sale cu două șiruri de linii punctate lucrate cu roțița. În partea inferioară acestor linii decorul găvanului este compus din linii verticale paralele incizate. Întreg decorul este lucrat firav, în anume porțiuni fiind șters. Gamba se unește în partea posterioară a găvanului în forma literei „V”. Inelul se unește de gambă printr-un manșon țesit orizontal. Date: secolul al XVII-lea; grupa A (Pl. II/16).

17. Fragment de pipă, inv. MNIR 176043; Dg = 4,60 cm. Lucrată din ceramică roșiatică, lustruită din care se păstrează doar găvanul în formă de disc cu marginea zimțată și decorată cu un șir de incizii realizate cu roțița. Date: secolul al XVII-lea; grupa B (Pl. II/17).

18. Fragment de pipă, inv. MNIR 176044; L = 4,60 cm; Di = 2 cm. Lucrată din ceramică roșiatică lustruită din care se păstrează doar gamba scurtă și o parte din inelul profilat și decorat cu roțița. Gamba este despărțită de inel printr-o linie excizată și este decorată cu o pasăre și o monogramă înscrisă într-un cerc, unindu-se cu găvanul în forma literei „V”. Date: secolul al XVII-lea; grupa A (Pl. II/18).

19. Fragment de pipă, inv. MNIR 176045; L = 5,50 cm; H = 2,20 cm; Dg = 3,40 cm; Di = 2,30 cm. Lucrată din ceramică roșiatică, cu ardere oxidantă din care se păstrează jumătate din găvan, gambă și inel. Gamba este scurtă iar inelul în formă de manșon este decorat cu linii incizate, paralele verticale. Gamba se unește cu găvan în forma literei „V”. Găvanul prezintă în partea superioară un decor format dintr-o linie incizată urmată de un registru floral închis de o linie incizată lucrată cu roțița. Date: secolul al XVII-lea; grupa A (Pl. II/19).

20. Fragment de pipă, inv. MNIR 301574; H = 3,60 cm; Dg = 3,50 cm. Lucrată din ceramică roșiatică, cu găvanul rotund decorat pe suprafața exterioară cu striuri verticale. Gamba se unește cu găvan în forma literei „V”. Se păstrează doar găvanul și începutul gambei. Date: secolul al XVII-lea; grupa A (Pl. II/20).

21. Fragment de pipă, inv. MNIR 301575; L = 4 cm; H = 3,20 cm; Dg = 3,20 cm. Lucrată din ceramică roșiatică, cu găvanul rotund. Se păstrează o mică parte din gambă și găvanul rotund cu bordura spartă. Gamba se unește cu găvanul printr-un decor în forma literei „V” lucrat cu roțița. Se păstrează doar găvanul. Date: secolul al XVII-lea; grupa A (Pl. II/21).

22. Fragment de pipă, inv. MNIR 301576; L = 3,40 cm; H = 4,10 cm. Lucrată din ceramică roșiatică, cu găvanul în formă de trompetă. Se păstrează doar o porțiune din găvan și bordură. Date: secolul al XVII-lea; grupa C (Pl. III/22).

23. Pipă, inv. MNIR 304693; L = 5 cm; H = 2,60 cm; Dg = 3 cm; Di = 1,70 cm. Lucrată din ceramică de culoare cenușie cu găvanul rotund, bordura ruptă, gamba decorată cu un manșon lângă inelul decorat cu linii oblice paralele executate cu roțița. Suprafața exterioară a găvanului este decorată pe linia diametrului maxim cu linii oblice paralele executate cu roțița. Gamba se unește cu găvan în forma literei „V”. Date: secolul al XVII-lea; grupa A (Pl. III/23).

24. Pipă, inv. MNIR 304703; L = 5,30 cm; H = 2,60 cm; Dg = 2,90 cm; Di = 1,60 cm. Lucrată din ceramică roșiatică, cu găvanul rotund, bordura ruptă, gamba scurtă decorată cu un manșon lat lângă inel. Suprafața gambei și a manșonului sunt decorate cu caneluri oblice, iar suprafața exterioară a găvanului cu proeminente. Întreg exemplar este acoperit cu smalt de culoare verde-

oliv. Date: secolul al XVII-lea; grupa A (Pl. III/24).

25. Pipă, inv. MNIR 304704; L = 5,30 cm; H = 2,20 cm; Dg = 2,90 cm; Di = 1,80 cm. Lucrată din ceramică de culoare cenușie, cu găvanul în formă de disc, lobat (7 lobi). Fiecare lob se continuă cu 7 caneluri în partea posterioară. Gamba este scurtă decorată cu caneluri și separată cu un manșon de inelul profilat. Bordura este scurtă și ruptă. Pe fiecare lob al găvanului este incizat un motiv decorativ („Steaua lui David”) înscris într-un cerc. Date: secolul al XVII-lea; grupa B (Pl. III/25).

26. Pipă, inv. MNIR 304705; L = 4,50 cm; H = 3,60 cm; Dg = 2,40 cm; Di = 1,80 cm. Lucrată din caolin cu găvanul cilindric, în formă de trompetă, gamba scurtă mărginită de un inel țesit orizontal și decorată cu o muchie profilată. Găvanul este decorat pe suprafața exterioară cu fascicule de 3 striuri verticale dispuse la distanțe egale. Prezintă urme de ardere secundară pe peretele interior al găvanului. Date: secolul al XVII-lea; grupa C (Pl. III/26).

27. Fragment de pipă, inv. MNIR 304706; L = 3,20 cm; H = 4,20 cm; Dg = 2,50 cm. Lucrată din ceramică roșiatică, cu găvanul cilindric, decorat pe suprafața exterioară cu caneluri verticale și un inel care o desparte de bordura înaltă cilindrică, cu marginea rotunjită. Gamba foarte scurtă, inelul lipsește. Date: secolul al XVII-lea; grupa B (Pl. III/27).

28. Pipă, inv. MNIR 304707; L = 5,20 cm; H = 3,40 cm; Dg = 3,30 cm; Di = 2,40 cm. Lucrată din ceramică de culoare roșiatică, lustruită, cu

găvanul rotund, bordura spartă, gamba scurtă și un inel țesit orizontal, decorat cu roțița. Găvanul este decorat pe suprafața exterioară cu striuri verticale, fiind delimitat de bordură printr-o linie incizată lucrată cu roțița. Gamba se unește cu găvanul printr-un decor în forma literei „V”, lucrat cu roțița. Date: secolul al XVII-lea; grupa A (Pl. III/28).

29. Fragment de pipă, inv. MNIR 304709; H = 3,80 cm. Lucrată din ceramică de culoare neagră, lustruită, cu găvanul rotund și bordura înaltă cilindrică fragment. Gamba se unește cu găvanul printr-un decor în forma literei „V”. Se păstrează doar găvanul și bordura cu peretele spart. Date: secolul al XVII-lea; grupa A (Pl. III/29).

30. Pipă, inv. MNIR 317522; L = 4,50 cm; H = 2,50 cm; Dg = 2,30 cm; Di = 2,10 cm. Lucrată din ceramică cenușie, cu găvanul rotund, scurt și bordura cilindrică. Gamba decorată în exterior cu o palmetă care se prelungește pe partea posterioară a găvanului. Inelul gambei este țesit orizontal și decorat la bază cu o linie subțire incizată. Date: secolele XVIII–XIX; grupa A (Pl. III/30).

31. Pipă, inv. MNIR 317523; L = 4,50 cm; H = 2,6 cm; Dg = 2,70 cm; Di = 1,50 cm. Lucrată din caolin, cu găvanul rotund, cu bordura spartă. Găvanul este decorat pe suprafața exterioară cu o linie în zigzag incizată. Bordura se delimitează de găvan prin două linii circulare incizate. Gamba este scurtă, spartă, se păstrează doar un sfert din inelul profilat. Date: secolele XVIII–XIX; grupa A (Pl. III/31).

BIBLIOGRAFIE

Chițescu <i>et alii</i> 1992	L. Chițescu, Anca Păunescu, Gh. Matei, Elena Rența, V. Nițulescu, Cercetările arheologice de la Piuța Petri (Orașul de Floci) comuna Giurgeni, jud. Ialomița, <i>CA</i> , IX, 1992, p. 97–104
Costea, Stănică, Ignat 2007	Iuliana Costea, A. Stănică, Adina Ignat, Pipele de lut descoperite la Babadag, <i>Peuce</i> , SN, V, 2007, p. 335–362
Ene 2013	Irina Ene, Pipele de lut descoperite la Orașul de Floci, comuna Giurgeni, jud. Ialomița, <i>CA</i> , XX, 2013, p. 197–206
Robinson 1985	Rebecca C. W. Robinson, Tobacco pipe of Corinth hand of the Athenian Agora, <i>American School of Classical Studies at Athens</i> , 54, 2, p. 149–203
Mihăescu 1930	P. Mihăescu, Câteva note istorice asupra deprinderii de a fuma în țările locuite de români, <i>Buletinul tutunului</i> , 4, 1930, p. 532–545
Foto: George Nica	

IRINA ENE
Muzeul Național de Istorie a României
irinaene29@yahoo.com

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

Pipe din colecția MNIR, nr. cat. 1-10

11.

12.

13.

14.

15.

16.

17.

18.

19.

20.

21.

Pipe din colecția MNIR, nr. cat. 11-21

22.

23.

24.

25.

26.

27.

28.

29.

30.

31.

Pipe din colecția MNIR, nr. cat. 22–31